

## Bilaga 3:11 till kommunstyrelsens protokoll den 5 februari 2003, § 16

PM 2003 RVII (Dnr 325-3026/2002)

### Yttrande över personsäkerhetsutredningens delbetänkande "Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer" SOU 2002:71

Remiss från justitiedepartementet

Remisstid 2 januari 2003, förlängt till 1 februari 2003

Borgarrådsberedningen föreslår kommunstyrelsen besluta följande

1. Som svar på remissen från justitiedepartementet överlämnas och återopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

**Föredragande borgarrådet Margareta Olofsson** anför följande.

#### *Ärendet*

Justitiedepartementet har överlämnat delbetänkandet "Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer" från personsäkerhetsutredningen. Sammanfattning i *bilaga*. Utredningen har i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som ökar skyddet för olika grupper av hotade och misshandlade målsägande och vittnen. Utredaren anser det särskilt angeläget att motverka våld inom familjen och erbjuda utsatta kvinnor och andra närstående skydd och stöd och har därför börjat arbetet med att ta fram förslag på utökade skyddsåtgärder i dessa fall.

#### *Remisser*

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och socialtjänstnämnden.

Stadsledningskontoret har inga direkta invändningar mot delförslagen men påtalar vikten av förebyggande insatser. Kontoret ställer sig tveksamt till en "Nationell handlingsplan".

Socialtjänstnämnden anser att utredningen visar på många positiva åtgärder och är positiv till de förslag som utredningen lagt. Nämnden förordar att statliga medel avsätts till kompetensutveckling om våld i nära relationer.

#### *Mina synpunkter*

Utredningen visar på många positiva åtgärder. Tidigare erfarenheter från arbetet mot våld i nära relationer visar dock att kompetensnivån inom området behöver stärkas på flera plan. Inom såväl polisen som domstolsväsendet men även skola och socialtjänst måste kunskaperna om våld i nära relationer ökas betydligt. Detta är en förutsättning för att samhället ska kunna arbeta mot problemet på ett framgångsrikt sätt. Jag förordar därför att statliga medel avsätts för kompetensutveckling inom dessa frågor.

Ytterligare en viktig aspekt är att barnperspektivet måste lyftas fram. Barnens situation i familjer där våld förekommer har ofta fått en alltför liten uppmärksamhet. Stödet till dessa barn måste inriktas på att barnen ges möjligheter att bearbeta sina upplevelser dels som brottsoffer, dels som ett barn som har svikits, både av pappan som slår mamman och av mamman, som genom att inte kunna försvara sig själv, ger barnet upplevelsen av att inte heller kunna skydda det.

Utredningen har som uppdrag att utreda frågor om skydd av hotade bevispersoner m.fl. Jag tycker att det är mycket bra att utredningen valt att lägga fram ett särskilt delbetänkande för våld i nära relationer istället för att låta detta ingå som en del i utredningen om skyddet av hotade bevispersoner.

Mycket satsningar behöver göras för att förebygga våld i nära relationer men det behövs också bra åtgärder för dem som drabbas. Skyddade boenden, kvarskrivning och byte av efternamn är viktiga åtgärder som måste till när det förebyggande arbetet inte räcker till.

Jag föreslår med hänvisning till vad som ovan anförts att kommunstyrelsen beslutar följande

1. Som svar på remissen från justitiedepartementet överlämnas och åberopas denna promemoria.
2. Protokollet i detta ärende förklaras omedelbart justerat.

Stockholm den 22 januari 2003

MARGARETA OLOFSSON

**Borgarrådsberedningen** tillstyrker föredragande borgarrådets förslag.

**Särskilt uttalande** gjordes av borgarråden *Kristina Axén Olin* och *Sten Nordin* (båda m) enligt följande.

Det är positivt att regeringen gör en inventering av behovet av åtgärder för att motverka våld inom familjer och hur man bäst kan skydda utsatta kvinnor och andra utsatta för våld från närstående. Det är ett växande problem som samhället måste ta på allvar.

Tyvärr är regeringens åtgärder på det här området ofta halvhjärtade och missriktade. "Nationell handlingsplan" har blivit en standardlösning för regeringen på en rad områden. Och visst är det viktigt att se över myndigheters samarbetsformer och att förbättra handlägningsrutinerna. Men när utredningens goda intentioner möter verkligheten kommer många viktiga åtgärder att stupa på polisens allför knappa resurser.

Handlingsplaner kan aldrig ersätta den trygghet som det innebär att en polisstyrka snabbt är på plats när man blivit utsatt för våld. Från moderat sida är det självklart att det viktigaste av allt just nu är att poliskåren i Stockholms förstärks. Med dagens antal poliser är det inte möjligt att ge hotade och misshandlade kvinnor skydd och trygghet. Vi är oroliga över att regeringen fortfarande inte tycks inte detta självklara faktum.

## ÄRENDET

Regeringen beslöt den 13 december 2001 tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utreda frågor om skydd av hotade bevispersoner. Utredningen har antagit namnet Personssäkerhetsutredningen. Denna har i augusti 2002 lagt fram ett delbetänkande benämnt "Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer".

Utredningen konstaterar att det under senare år vidtagits en rad olika åtgärder för att förbättra situationen för personer som utsatts för våld i nära relationer. Kvarstående problem vill utredningen indela i fem undergrupper nämligen: organisatoriska frågor, metodfrågor, tekniska frågor, rättsliga frågor och resursfrågor.

Man pekar på behovet av effektivare samordning och uppföljning. Till metodfrågorna hänförs behovet av korrekta riskbedömningar, insatser till våldsutövande män och skyddsbehov för särskilt utsatta grupper. Till de rättsliga frågorna hör skyddande av personuppgifter, ersättning från gärningsmannen för skyddsåtgärder och besöksförbud. Utredningen pekar på behovet av resurser bl.a. i form av socialjourer och skyddat boende.

Förslagen skall ses som en fortsättning av kvinnofridsreformen. Utredningen föreslår mot bakgrund av att det krävs åtgärder på bred front att det skall antas en nationell handlingsplan mot våld i nära relationer, som främst innehåller olika myndighetsuppdrag. En särskild samordnare föreslås med uppgift att delta i genomförandet av handlingsplanen.

## REMISSER

Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret och socialtjänstnämnden för yttrande.

**Stadsledningskontorets** tjänsteutlåtande daterat den 13 januari 2003 har i huvudsak följande lydelse.

Stadsledningskontoret kan konstatera att betänkandet i allt väsentligt följer det sedvanliga utredningsmönstret. Utifrån direktiven konstateras en problembild. Man föreslår ett antal åtgärder på olika områden såsom vissa lagändringar, bättre samordning och fortsatt utvecklingsarbete. Man konstaterar ett behov mera resurser och avrundar med en nationell handlingsplan. Stadsledningskontoret kan notera att delförslagen kan vara ägande att bidra till en bättre situation för de personer som drabbas av våld i nära relationer. Tyvärr måste stadsledningskontoret konstatera att betänkandet i allt väsentligt saknar analyser av de sociala förhållanden, som utgör bakgrunden för våld i nära relationer. Det saknas mera omfattande analyser av vilka förebyggande åtgärder, som behövs för att aktuella våldssituationer inte skall behöva inträffa. Man får vidare ingen uppfattning om problemens storleksordning. Utredningens förslag är således i huvudsak efterhandsinriktade. Det saknas en diskussion om hur straffskalorna för aktuella brott bör vara utformade för att preventivt reducera och förhindra denna brottslighet. Det saknas vidare utvecklade analyser av skolans viktiga roll i grundläggande samlevnadsfrågor i det brottspreventiva arbetet. Framtida åtgärder får självfallet inte utesluta förbättrade insatser för de personer, som är drabbade, enligt utredningens förslag.

Utredningen föreslår möjlighet till skadestånd för skyddsåtgärder efter upprepade brott. Detta är i sig positivt, men stadsledningskontoret efterlyser också en diskussion om utgivande av skadestånd för själva brottet som en allmänpreventiv åtgärd och som ersättning för psykiska och fysiska men. Stadsledningskontoret vill således starkt betona vikten av de förebyggande och preventiva åtgärderna i en nationell handlingsplan. Stadsledningskontoret vill dock ifrågasätta behovet av en nationell handlingsplan då erforderliga åtgärder mycket väl kan genomföras inom befintliga institutionella ramar. Stadsledningskontoret vill slutligen påtala vikten av skarp

fokusering på barnens situation i nära relationer i det fortsatta utredningsarbetet. På det området har skärpt lagstiftning aviserats utan inväntande av en nationell handlingsplan.

**Socialtjänstnämnden** beslutade vid sitt sammanträde den 18 december 2002 att som svar på remissen återopas tjänsteutlåtandet i huvudsak och överlämnas till kommunstyrelsen samt anförde därutöver följande.

Utredningen visar på många positiva åtgärder. Tidigare erfarenheter från arbetet mot våld i nära relationer visar dock att kompetensnivån inom området behöver stärkas på flera plan. Inom såväl polisen som domstolsväsendet men även skola och socialtjänst måste kunskaperna om våld i nära relationer ökas betydligt. Detta är en förutsättning för att samhället ska kunna arbeta mot problemet på ett framgångsrikt sätt. Vi förordar därför att statliga medel avsätts för kompetensutveckling inom dessa frågor.

Ytterligare en aspekt som behöver stärkas är att barnperspektivet måste lyftas fram. Barnens situation i familjer där våld förekommer har ofta fått en alltför liten uppmärksamhet. Stödet till dessa barn måste inriktas på att barnen ges möjligheter att bearbeta sina upplevelser dels som brottsoffer och dels som ett barn som har svikits, både av pappan som slår mamman och av mamma som genom att inte kunna försvara sig själv ger barnet upplevelsen av att inte heller kunna skydda det.

*Reservation* anfördes av ledamöterna *Joakim Larsson m.fl.* (m), ledamoten *Gunilla Reuterskiöld* (fp) samt tjänstgörande ersättarna *Hardy Hedman* (kd) och *Ingrid Lindvall* (sp) mot nämndens beslut till förmån för sitt eget förslag enligt följande.

Vi reserverar oss mot nämndens beslut då vid föreslog att nämnden skulle besluta enligt förvaltningens förslag.

**Socialtjänstförvaltningens** tjänsteutlåtande daterat den 18 december 2002 har i huvudsak följande lydelse.

#### *Nationell handlingsplan och samordnare, organisation, ansvar och samverkan*

Förvaltningen instämmer med utredningens förslag att en Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer ska antas och att det i samband med detta tillsätts en Nationell samordnare. Detta skulle förbättra möjligheten att få ett mer strukturerat och sammanhållet arbete för att motverka våld i nära relationer. Ett mer långsiktigt och kontinuerligt arbete att förbättra handlägningsrutiner och arbetsmetoder skulle kunna få stor betydelse för att förstärka skyddet för våldsutsatta kvinnor (och andra närstående). En förutsättning för att detta ska få någon inverkan på det lokala planet är dock att det berörda myndigheter åläggs ett ansvar och tillförs resurser för att genomföra de åtgärder som tas in i den Nationella handlingsplanen. Till den Nationella samordnaren bör knytas samordnare med uppföljningsansvar på regional och lokal nivå. Samordnare på regional nivå skulle med fördel kunna placeras hos länsstyrelsen eftersom de har tillsynsansvar för socialtjänst och hälso- och sjukvård. Operation kvinnofrid i Stockholms län, ett samverkansarbete mellan kommuner, landsting, myndigheter, frivilligorganisationer och näringsliv, är ett bra exempel på hur det nationella arbetet kan följas upp och utvecklas på lokal nivå. När det gäller handlägningsrutiner och vem som har ansvaret för frågorna om våld i nära relationer inom de olika organisationerna, anser förvaltningen i likhet med utredaren att det är viktigt att ansvaret knyts till en viss funktion och inte till en engagerad person i organisationen som tar på sig dessa ärenden. I Stockholm har polisen inrättat en särskild familjevårdsenhet i söderort och detta har medfört en förbättring i handlägningsrutiner och bemötande för våldsutsatta kvinnor och deras barn. Om ansvaret för dessa frågor knyts till en viss funktion

inom organisationen kan även vidareutvecklandet av samarbetsrutiner mellan olika huvudmän förenklas. Samarbetet mellan socialtjänstens verksamheter för våldsutsatta kvinnor i Stockholms stad och polisen fungerar betydligt bättre när ansvaret för utredning och skydd finns inom en familjevårdsenhet.

#### *Säkrare riskbedömningar*

Förvaltningen stödjer utredningens förslag att riktlinjer utformas för hur polisen ska göra riskbedömningar i ärenden om våld i nära relationer. Eftersom våld mot kvinnor mycket sällan är en enstaka isolerad händelse skulle det vara till gagn för kvinnan om hotbilder kan bevaras i polisens dataregister och fungera som varningssignaler i nya ärenden. Även de bedömningar som görs inom socialtjänsten är viktiga eftersom de ligger till grund för beslut om bistånd till skyddat boende. Personal inom socialtjänsten måste därför få ökad kunskap i hur de kan bedöma och bistå kvinnan i säkerhetsplanering och i hur hon kan öka sin egen säkerhet. Säkerhetssamtal ska alltid vara en del i bemötandet och informationen till våldsutsatta kvinnor oavsett till vilken instans hon vänder sig för hjälp.

#### *Tekniska hjälpmedel och kortare handläggningstider*

Förvaltningen instämmer med utredningen att användningen av tekniska hjälpmedel som videofilmning i brottsutredningar och arbetet med att förkorta handläggningstider ska främjas. I kvinnofridsreformen beskrivs positiva resultat från försöksverksamheter hos vissa polisområden med videodokumentation av brottsplats och skador. Förvaltningen understryker vikten av ett skyndsamt agerande för att detta ska bli rutin i brottsutredningar om våld i nära relationer, då detta ger större möjlighet till bevisföring och stärker kvinnans förutsättningar att orka medverka i brottsutredningen. I princip stödjer förvaltningen förslaget om kortare handläggningstider hos polis, åklagare och domstol. En metodutveckling är dock samtidigt nödvändig i polisens arbete så att kvinnan bemöts utifrån ett helhetsperspektiv där andra stödinsatser kan sättas in parallellt med pågående utredning.

#### *Flera insatser riktade till män*

Förvaltningen anser det angeläget att utveckla metoder och program som tar sikte på insatser riktade till männen. Eftersom program riktade till männen ska ses som en ytterligare påföljd, i kombination med fängelsestraff, skyddstillsyn och kontraktsvård är det logiskt att Kriminalvårdsstyrelsen utvecklar metoder och program för män. Angeläget är också att behandlingsprogrammen har kvinnans säkerhet som första prioritet, att sanktionsmöjligheter finns om mannen inte följer programmet och att nya resurser tillförs. Konkurrens om de resurser som idag avsätts för stöd och hjälp för våldsutsatta kvinnor och deras barn får inte uppstå.

#### *Sociala utvecklingsinsatser*

Förvaltningen instämmer med utredningen att utvecklingsarbetet inom socialtjänsten med frågor rörande våld i nära relationer måste fortsätta. Genom Operation Kvinnofrid i Stockholms län har flera utbildningssatsningar genomförts och fler är planerade inför framtiden. Erfarenheter från utbildningssatsningar inom socialtjänsten visar tre problemområden där metodutveckling och resursförstärkning är speciellt viktiga. Handläggning av gemensam vårdnad och umgänge, stöd och hjälp till barnen, samt kvinnor med speciella behov t.ex missbrukande, psykiskt störda, prostituerande kvinnor eller unga kvinnor som är utsatta för hot och våld i strängt patriarkala familjer.

Socialtjänsten behöver utveckla metoder i handläggningen av vårdnads- eller umgängesutredningar i samband med familjevårdsärenden där en särskild omsorg och hänsyn tas till kvinnan och barnet. I den parlamentariska kommitté som ska utvärdera 1998 års reform om vårdnad, boende och umgänge ska kommittén ta ställning till om det behövs införas en

automatisk prövning av vårdnad eller umgänge när en förälder begått brottsliga handlingar mot den andra. Förvaltningen ser detta och möjligheter för barnen att få skydd och bli bemötta som brottsoffer som ett utvecklingsområde där resurser och kompetens måste tillföras socialtjänsten. På Kriscentrum för kvinnor, socialtjänstens skyddade boende för kvinnor, och Stockholms kvinnojour Alla Kvinnors Hus bedriver förvaltningen utvecklingsarbeten för att utveckla metoder för hur man arbetar med barn i våldsutsatta familjer. Även inom en del stadsdelsförvaltningar t.ex Vantör pågår utvecklingsarbete med grupper för barn som bevittnat eller varit utsatta för våld i familjen.

För de grupper av kvinnor som idag har extra svårt att få stöd och skydd (missbrukare, psykiskt funktionshindrade, unga kvinnor i strängt patriarkala familjer) instämmer förvaltningen med utredaren att utvecklingsinsatser är särskilt viktiga. De ideella kvinnojourerna kan oftast inte erbjuda skyddat boende för de här kvinnorna, eftersom det på grund av den komplexa problembilden är i behov av många olika sociala insatser. Detta accentuerar vikten av att socialtjänsten bygger upp resurser och kompetens för att stödja och hjälpa dessa kvinnor. Stockholms stad driver sedan 1 april 2002 en verksamhet vid institutionen Kruton för målgruppen unga kvinnor i strängt patriarkala familjer. Efterfrågan på platser är mycket stor och sedan starten har ett 15-tal flickor bott kortare eller längre tid på institutionen.

#### *Ekonomiskt stöd till kvinnojourer.*

När det gäller utökat stöd till kvinnojourerna anser förvaltningen liksom utredaren att det ekonomiska stödet från staten bör öka för att möjliggöra öppnande av kvinnojourer på de orter som idag saknar jour. Stockholms stad har i över 20 år gett ekonomiskt bidrag till Stockholms kvinnojour, Alla Kvinnors Hus. I dag ges även bidrag till ett antal mindre kvinnojourer och nätverk som arbetar med våld i nära relationer bl.a Syster Somaya jouren som vänder sig speciellt till muslimska kvinnor. I de kommuner där det finns kvinnojourer är en konkret dialog viktig om hur kvinnojourerna kan komplettera det grundläggande ansvar som det allmänna har.

#### *Lagstiftningsåtgärder*

Förvaltningen är positiv till det nya institut, skyddad folkbokföring, som delvis föreslås ersätta nuvarande regler om spärmarkering och kvarskrivning. Förslaget att ett avslagsbeslut kan överklagas av den enskilde och att starkare sekretess ska gälla stärker skyddet för de kvinnor som utsätts för förföljelser och allvarliga trakasserier.

Kostnader för åtgärder som byte av lås, installerande av larm och ändring av telefonabonnemang för att skydda sig mot ytterligare brott kan ibland uppgå till ansevärda summor. Kvinnor tvingas ibland att söka ekonomiskt bistånd av socialtjänsten för dessa utgifter. Förvaltningen välkomnar därför utredningens förslag till ändring i skadeståndslagen att den som begår brottet skall ersätta den målsägande parten.

Det utvidgade besöksförbud som föreslås i departementspromemoria Ds 2001:73 där besöksförbudet för en viss tid skulle avse den gemensamma bostaden anser förvaltningen vara angeläget. Kvinnan skulle då i vissa fall kunna bo kvar i den egna bostaden istället för att flytta till skyddat boende. Förvaltningen anser också att den perspektivförskjutning som detta innebär att den som trakasserar och hotar ska få sin rörelsefrihet inskränkt och inte offret, är positiv. Vidare stöder förvaltningen förslaget att ytterligare utvidga möjligheten till att i brottmål domstol kan besluta om besöksförbud, och att i samband med permissioner och vistelser utanför anstalt kriminalvården underrättar åklagaren om fall där beslut om besöksförbud kan föreligga är förändringar som förvaltningen stöder.

I vissa fall är hotet om upprepat våld och trakasserier för kvinnan och hennes barn så stora att hon tvingas börja ett nytt liv på en för mannen okänd ort. Det finns exempel där mannen har kunnat spåra familjen på grund av att barnen inte kunnat byta efternamn utan hans samtycke. Förvaltningen anser därför att förslaget på undantag från namnlagens krav på samtycke och domstolsförklaring är rimlig, när föräldern vid upprepade tillfällen begått våldsbrott.

Sammanfattningsvis är förvaltningen positiv till de förslag och utredningen har lagt för att arbetet mot våld i nära relationer ska kunna fortsätta och förbättras. Förvaltningen vill dock lyfta fram vikten av att om den Nationella handlingsplanen ska få förutsättningar att påverka det regionala och lokala planet måste berörda myndigheter åläggas ett uppföljningsansvar och resurser tillföras.

## Sammanfattning

**Bakgrund**

Utredningen har i uppdrag att lämna förslag på åtgärder som ökar skyddet för olika grupper av hotade och misshandlade målsägande och vittnen. Mot bakgrund av att det är särskilt angeläget att motverka våld inom familjen och erbjuda utsatta kvinnor och andra närstående skydd och stöd har vi ansett det lämpligt att börja vårt arbete med att ta fram förslag på utökade skyddsåtgärder i dessa fall. Förslagen presenteras i detta delbetänkande.

**Behovet av fler åtgärder**

Under senare år har en rad olika åtgärder vidtagits för att förbättra situationen för personer som utsatts för våld i nära relationer. Fortfarande föreligger dock flera problem som kan delas in i fem olika undergrupper, nämligen *organisatoriska frågor*, *metodfrågor*, *tekniska frågor*, *rättsliga frågor* och *resursfrågor*.

**Organisatoriska frågor**

Till de organisatoriska frågorna hör behovet av *särskilt utarbetade handläggningsrutiner* hos berörda myndigheter, t.ex. polisen och socialtjänsten, för ärenden om våld inom familjen. Hit hör också frågan om *vem som inom en organisation ansvarar* för ärendena om våld i nära relationer. Det får inte hänga på en enskild anställds personliga engagemang utan ansvaret måste vara inbyggt i organisationen.

Två andra angelägna organisatoriska frågor gäller *gränsdragningen mellan de berörda myndigheternas ansvarsområden och samverkan dem emellan*. Det är viktigt att det står klart vilket ansvar de olika myndigheterna har för att olika skydds- och stödinsatser kommer till stånd och hur insatserna kan komplettera varandra.

Ett annat problem av organisatoriskt slag gäller behovet av *samordning* av olika arbeten mot våld i nära relationer. För att goda erfarenheter och kunskaper som vunnits skall tas till vara på ett långsiktigt sätt krävs för framtiden en effektivare samordning och uppföljning.

**Metodfrågor**

Till metodfrågorna hör behovet av att kunna göra korrekta *riskbedömningar* i ärendena om våld inom familjen. Detta gäller främst polisen men också andra myndigheter.

En annan metodfråga avser möjligheterna att rikta *fler insatser till de våldsutövande männen*. Under många år har insatser av olika slag inriktats mot att skydda de våldsutsatta kvinnorna, men allt mer efterfrågas nu program och arbetsmetoder som tar sikte på männen.

*Vissa särskilt utsatta grupper* av kvinnor har i dag svårt att få stöd och skydd från t.ex. socialtjänsten trots att de har ett mycket stort skyddsbehov. Det gäller bl.a. missbrukare, psykiskt störda och unga kvinnor i strängt patriarkala familjer som lever under hot eller tvång. Beträffande nu nämnda grupper behövs nya metoder och arbetssätt.

**Tekniska frågor**

När det gäller de tekniska frågorna borde den teknik som redan finns användas i större utsträckning. Detta gäller t.ex. *videotekniken* som skulle kunna användas mer vid förhör och för att dokumentera annan bevisning.



## Rättsliga frågor

En rättslig fråga gäller lagstiftningen om *skyddade personuppgifter*. Förfarandet med spärrmarkering är inte lagreglerat, vilket bl.a. innebär att ett avslag på en begäran om spärrmarkering inte kan överklagas. Härtill kommer att sekretessskyddet inte anses tillräckligt starkt vid spärrmarkering. Ytterligare ett problem gäller skattemyndigheternas och andra myndigheters praktiska hantering av personuppgifter.

En annan rättslig fråga gäller de bristande möjligheterna för en målsägande som har utsatts för våld eller hot om våld att få *ersättning av gärningsmannen för vissa skyddsåtgärder* såsom flyttning, byte av lås, ändring av telefonabonnemang m.m.

Från olika håll efterfrågas utvidgade möjligheter att besluta om *besöksförbud*. Bl.a. efterlyses en möjlighet för domstol att kunna besluta om besöksförbud i ett brottmål.

Ännu en rättslig fråga gäller reglerna om *byte av efternamn* för underårig. I dessa fall krävs som huvudregel medgivande av den förälder som inte är vårdnadshavare. Syftar namnbytet till att skydda sig från denne förälder, blir åtgärden därmed verkningslös.

## Resursfrågor

För att förhindra våld i nära relationer behöver mera resurser satsas på vissa åtgärder, bl.a. fler *socialjourer* runt om i landet. I dag finns inte ett tillräckligt antal *skyddade bostäder* inom socialtjänsten för att alla kvinnor som är i behov av en fristad skall kunna få det.

En annan resursfråga gäller behovet av fler *kvinnjourer*.

## Våra förslag till ytterligare åtgärder

Våra förslag till ytterligare åtgärder mot våld i nära relationer skall ses som en naturlig fortsättning på det arbete som bl.a. kvinnofridsreformen startade. Det krävs insatser på bred front, och vi lämnar förslag på olika typer av åtgärder. Vi föreslår att det skall antas en *Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer* som främst innehåller olika myndighetsuppdrag. Härutöver föreslår vi *vissa lagstiftningsåtgärder* som syftar till att öka skyddet för våldsutsatta kvinnor och andra närstående.

### En Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer

#### *En Nationell handlingsplan antas*

För att det fortsatta arbetet mot våld i nära relationer skall kunna bedrivas mer effektivt krävs att det struktureras och att insatserna präglas av långsiktighet. Vi föreslår att en Nationell handlingsplan mot våld i nära relationer antas. Det innebär en viktig politisk markering av frågans höga prioritet. En handlingsplan mot våld i nära relationer står också väl i överensstämmelse med de senaste internationella rekommendationerna på området.

Vårt förslag till handlingsplan innefattar ett antal åtgärder som syftar till att förstärka skyddet för våldsutsatta kvinnor och andra närstående. Det handlar t.ex. om att ytterligare förbättra myndigheternas handlägningsrutiner rörande familjevåldsärendena och att utveckla nya arbetsmetoder. Planen innehåller också en ökad ekonomisk satsning på kvinnojourerna.

#### *Organisation och handlägningsrutiner*

En ändamålsenlig organisation och särskilt utarbetade handlägningsrutiner hos berörda myndigheter och andra organ är av stor betydelse för att arbetet mot våld i nära relationer skall kunna bedrivas effektivt.

Både för polisen och andra myndigheter är våld inom familjen sedan tidigare ett prioriterat område. Mycket återstår dock att göra.

Vi föreslår därför att RPS, RÅ, RSV och Brottsoffermyndigheten får i uppdrag att se över organisationen inom respektive myndighetsområde rörande ärendena om våld i nära relationer

samt att vidareutveckla och förbättra handläggningsrutinerna i dessa ärenden. Även kommunernas socialtjänst och sjukvårdshuvudmännen bör i dialog med Kommunförbundet och Landstingsförbundet fortsätta att uppmärksamma och vidareutveckla sitt arbete med frågorna.

#### *Ansvarsfördelning och samverkan*

En kvinna som utsatts för hot och våld i en nära relation kommer i kontakt med flera olika länkar i rättskedjan. Ofta framstår det som tydligt vilket ansvar som åvilar de olika inblandade huvudmännen men oklarhet kan uppstå i vissa situationer. Också när det gäller gränsdragning och samverkan pågår redan arbete hos berörda myndigheter. Detta måste dock fortsätta.

Vi föreslår att RPS, RÅ och RSV får i uppdrag att vidareutveckla samarbetsrutinerna med andra huvudmän som berörs av ärenden om våld i nära relationer. Också kommunernas socialtjänst, sjukvårdshuvudmännen och de ideella organisationerna på området bör delta i samarbetet.

#### *Säkrare riskbedömningar*

Eftersom riskbedömningar är ett nödvändigt inslag i ärenden om våld inom familjen bör det vara ett grundläggande krav att dessa görs så bra som möjligt och på ett relevant och aktuellt underlag.

Vi föreslår därför att RPS får i uppdrag att i nära samarbete med forskare utarbeta sådana riktlinjer.

#### *Tekniska hjälpmedel*

En god dokumentation av brottsplatsen och målsägandens skador är av stor betydelse för en framgångsrik brottsutredning i ärenden om våld inom familjen. I dessa fall står ofta kvinnans ord mot mannens, och utan teknisk bevisning kan det därför vara svårt för åklagaren att styrka åtalet. Vi föreslår därför att RPS och RÅ får i uppdrag att främja användningen av tekniska hjälpmedel vid utredningen av ärenden om våld i nära relationer.

#### *Kortare handläggningstider*

En fråga som upplevs som väsentlig för många brottsoffer är handläggningstiden av ärendet hos berörda myndigheter, främst polis, åklagare och domstol. Arbete pågår sedan tidigare med att korta handläggningstiderna i ärenden rörande våld i nära relationer, och vi föreslår att RPS, RÅ och DV får i uppdrag att fortsätta detta arbete.

#### *Fler insatser riktade till männen*

Det är angeläget att det utvecklas nya metoder och program som rör mäns våld mot kvinnor och som dömda män kan genomgå under verkställighet av ett fängelsestraff. Sådana program mot våld bör också kunna användas som föreskrift i samband med en dom på skyddstillsyn. Likaså bör behandlingsplanen vid en dom på kontraktsvård kunna innehålla genomgång av ett program mot våld eventuellt i kombination med missbruksvård och/eller psykiatrisk vård. Vi föreslår därför att Kriminalvårdsstyrelsen får i uppdrag att i samråd med Socialstyrelsen utveckla nya metoder och program som rör mäns våld mot kvinnor.

#### *Sociala utvecklingsinsatser*

Socialstyrelsen bör få i uppdrag att i samråd med Kommunförbundet leda ett fortsatt utvecklingsarbete inom socialtjänsten rörande våld inom familjen. Arbetet bör syfta till att främja och stödja vissa särskilda frågor som rör våld mot närstående.

En sådan fråga gäller inrättandet av fler socialjourer. En annan fråga gäller behovet av fler skyddade bostäder. Ytterligare en fråga för socialtjänsten gäller de grupper av kvinnor som i dag har svårt att få stöd och skydd trots att de har ett mycket stort skyddsbehov. Det gäller

missbrukare, psykiskt störda och prostituerade liksom flickor och unga kvinnor i strängt patriarkala familjer som lever under hot eller tvång. Ännu en grupp som behöver mer uppmärksamhet är de barn som lever i familjer där det förekommer våld. Nya metoder och arbetssätt behöver utvecklas för att hitta lämpliga stöd- och hjälpinsatser beträffande nu nämnda grupper.

#### *Ökat ekonomiskt stöd till kvinnojourerna*

Vi anser att det är angeläget att kvinnojourernas verksamhet får möjlighet att utvecklas ytterligare så att fler utsatta kvinnor och barn kan få hjälp. Det vore bl.a. värdefullt om kvinnojourer och tjejjourer kunde inrättas på orter som i dag saknar jour. Det ekonomiska stödet från staten bör därför öka, förslagsvis med 10 miljoner kr under tre år. En sådan ökad satsning från statens sida innebär dock inte att kommunernas stöd skall minska.

#### *En särskild nationell samordnare*

För att tillgodose behovet av en förstärkt nationell samordning av insatserna rörande våld i nära relationer bör en särskild samordnare utses i samband med att den Nationella handlingsplanen antas.

Samordnaren bör först och främst få i uppgift att delta i genomförandet av den Nationella handlingsplanen. För att arbetet mot våld i nära relationer skall bli effektivt bör samordnaren ges behörighet att samordna också andra nationella insatser mot våld inom familjen. Den särskilde samordnaren bör också vara opinionsbildare och fungera som kunskapsbank. Ytterligare uppgifter för samordnaren bör bli att följa forskningen och att utvärdera de olika insatser som vidtas på området våld i nära relationer.

Samordnaren bör i ett första skede inrättas för en tid av fyra år.

### **Lagstiftningsåtgärder**

#### *Ett nytt institut, skyddad folkbokföring*

Vi föreslår att personer som utsätts för hot och förföljelse skall kunna bli folkbokförda i särskild ordning. Detta institut benämns *skyddad folkbokföring*.

Förutsättningarna för att medge skyddad folkbokföring bör vara desamma som i dag gäller vid kvarskrivning, nämligen att den enskilde av särskilda skäl kan antas bli utsatt för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier på annat sätt. Vidare bör skyddad folkbokföring medges endast om den enskildes behov av skydd inte kan tillgodoses genom besöksförbud eller på annat sätt.

Skyddad folkbokföring bör få avse även den utsatte personens medflyttande familj. Beslut om skyddad folkbokföring fattas av skattemyndigheten. Ett avslagsbeslut skall kunna överklagas av den enskilde.

Enligt en ny bestämmelse i sekretesslagen bör ett omvänt skaderekvisit gälla i nu aktuella ärenden, dvs. det bör föreligga en presumtion för sekretess. Utlämnande skall då medges endast om det står klart att uppgiften kan röjas utan att skada uppkommer.

#### *Utökade möjligheter att få skadestånd*

Vi föreslår att det i SkL införs en bestämmelse om skyldighet för gärningsmannen att ersätta målsägandens kostnader för åtgärder som behövs för att skydda sig mot ny brottslighet från samme gärningsman. Skyddsåtgärder som avses är t.ex. flyttning, byte av lås och ändring av telefonabonnemang. För att ersättningsskyldighet skall föreligga krävs i princip att gärningsmannen begått upprepade brott. Typfallen bör i första hand vara grov kvinnofridskränkning och grov fridskränkning.

Skyldighet att utge ersättning bör dock kunna föreligga också vid andra upprepade brott som innefattar ett allvarligt angrepp och vid enstaka mycket allvarliga brott. En ytterligare förutsättning för ersättningsskyldighet bör vara att skyddsåtgärderna i sammanhanget framstår som skäligen.

#### *Besöksförbud i samband med påföljder och verkställighet*

Vi föreslår att det införs en möjlighet för domstolen att i samband med påföljdsbestämningen besluta om besöksförbud i ett brottmål om relationsvåld.

Vidare föreslås att det införs en skyldighet för kriminalvården att i samband med permissioner, andra vistelser utanför anstalt och frigivning från ett fängelsestraff underrätta åklagaren om fall där förutsättningar för beslut om besöksförbud kan antas föreligga.

#### *Ändring av namnlagen*

Vi föreslår att det i namnlagen (1992:670) införs en möjlighet att, för de fall en förälder eller ett barn utsatts för allvarliga angrepp från den andre förälderns sida och det finns en påtaglig risk för nya angrepp, göra undantag från kravet på samtycke från denne föräldern vid byte av barnets efternamn.

#### **Ikraftträdande**

De av oss föreslagna uppdragen och lagändringarna kräver inte så omfattande förberedande åtgärder. Vi bedömer därför att ikraftträdande bör kunna ske den 1 januari 2004.